

θρώπους εκείνους, οἵτινες ἐργάζονται διὰ τῶν χειρῶν των, καὶ θὰ ἰδῆς πόσον εὐρωστώτεροι καὶ ἰσχυρότεροι εἶνε ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες δὲν κάμνουν τίποτε, ἢ ἐργάζονται μὲν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κοπιᾶζωσιν αἱ χεῖρές των. Παρατήρησε τὰς κυρίας ἐκείνας, αἵτινες δὲν συλλογίζονται παρὰ πῶς νὰ ἐνδυθῶσι καὶ νὰ κτενισθῶσι, καὶ δὲν κάμνουν ἄλλο τίποτε παρὰ νὰ ἀναγινώσκουν μυθιστορήματα ἐξαπλωμέναι εἰς τὸν καναπέν των, καὶ παράβαλέ τας μὲ τὸ κατακόκκινον πρόσωπον τῆς πλύστρας σὰς ἢ τῆς ὑπηρετρίας σὰς. Θὰ ἰδῆς μεγάλην διαφορὰν, καὶ θὰ πεισθῇς, ὅτι ἡ διὰ τῶν χειρῶν ἐργασία, ἡ κίνησις, ὁ κόπος ὁ σωματικὸς δὲν εἶνε τόσον κακὰ πράγματα ὅσον πολλοὶ φαντάζονται.

Ἔπειτα συνέχισα.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΑΛΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΙΣΜΑΗΛ ΠΑΣΟΜΠΕΥ΢

Ὁ Ἰσμαὴλ Πασόμπευς, ὁ δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, δὲν ἦτο Ἕλλην τὸ γένος ἢ τὴν θρησκείαν· ἀλλ' ὅμως τὰ κατὰ τὸ τελευταῖον μάλιστα μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ, τοσοῦτον στενωὺς συνδέονται μὲ τὴν ἐκκρηξίν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως, ὥστε δὲν ἐνομίσαμεν ἄτοπον νὰ περιλάβωμεν τὸν ἄνδρα εἰς τὴν μικρογραφικὴν ταύτην πινακοθήκην ἣν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας διεσκεύασαμεν. Ἐχόμεν δὲ ἀνὰ χεῖρας χειρόγραφον συνηχθὲν μὲν ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ γραμματέως τοῦ Πασόμπευ, Γεωργίου Οἰκονόμου, περιέχον δὲ λεπτομερεῖας περιεργατάτας, τὰς ὁποίας οὐδαμῶς ἄλλοι εὐρίσκομεν. Ὅθεν θέλομεν δώσει εἰς τὴν παρούσαν βιογραφίαν ἔκτασιν μεῖζονα τῶν ἄλλων, περὶ ὧν ἢ πολλοὶ ἤδη προσημειώθησαν ἢ ὀλίγοι ἄχρι τοῦδε ὑπάρχουσιν ὅπως οὖν ἀσφαλῆς εἰδήσεις.

Εἶναι περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἅμα γενόμενος περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος κύριος τῶν Ἰωαννίνων, ἠγωνίσθη καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ ἅπασαν τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· καὶ οὐδὲν ἦττον πασίγνωστον εἶναι ὅτι προσφωρότατον ἐνόμισεν ἐπὶ τούτῳ νὰ καταστήσῃ ἐκποδῶν ἅπαντας τοὺς προὔχοντας τῶν χωρῶν τούτων, μωαμεθανούς τε καὶ χριστιανούς. Ἀναρίθμητοι λοιπὸν ἐγένοντο ὅσους κατεδίωξεν, ἐδήμυσεν, ἐθασάνισεν, ἐδολοφόνησεν, ἐξωλόθρευσεν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἴσως ἐξ ὧν ἐκείνων καθ' ὃν ἐστῆσε τὰς ποικιλιωτάτας αὐτοῦ παγίδας, ἀντιπαρετάχθη μετὰ πλείονος τοῦ Πασόμπευ τέχνης, καρτερίας καὶ ἐπιτυχίας. Ὁ Πασόμπευς ἦτο ὁ μόνος περιλιπόμενος γόνος περιφανοῦς τῶν Ἰωαννίνων οἴκου, τοῦ Πασᾶ Καλοῦ· ἄρα ἔπρεπε νὰ ἐξοντωθῇ.

Καὶ τοι δὲ νεώτατος τότε, ἐπτακαίδεκαέτης, ἐνόησε τὴν ἐπιβουλὴν καὶ δραπετεύσας διὰ νυκτὸς ἐξ Ἰωαννίνων, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, μετέβη εἰς Σόφιαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ῥούμελη Βαλεσσῆ, ἥτοι γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ῥούμελης. Ἐκεῖ διέτριψεν ἕξ περίπου ἔτη, μετ' ὧν, βαρυνθεὶς τὴν ἐκούσιον ἐξορίαν, κατέβη εἰς Λαμίαν, ὅπου εἶχε συγγενεῖς ἰσχυροὺς, τοὺς λεγομένους *μπεῦζαρτέδες* τοῦ Ζητουνίου, οἵτινες κατάρθωσαν μετὰ τινα χρόνον νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ νὰ τὸν καταπέσωσι νὰ ἀποδώσῃ μὲν εἰς τὸν Πασόμπευν τὰ δημευθέντα ἐν τῷ μεταξὺ κτήματα αὐτοῦ, νὰ δώσῃ δὲ αὐτῷ σύζυγον μίαν ἀνεψιάν του, τὴν ὁποίαν, μείναςαν ὀρφανὴν, ἀφοῦ ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐφόρευσε τὸν τε πατέρα αὐτῆς καὶ τοὺς συγγενεῖς, εἶχε παραλάβει καὶ ἀναθρέψει ὡς ἰδίαν θυγατέρα ἢ χρηστὴ καὶ καλοκάγαθος σύζυγος τοῦ τυράννου, ἡ Κυρά, καθὼς τὴν ἔλεγον ἐν Ἰωαννίνοις.

Τούτων γενομένων, ἡδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι ἡσφαλίσθη ὁ Πασόμπευς. Ἀλλ' ἦτο νέος καὶ ἀνδρείος, καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ προσιχειῶται τὴν εὐνοίαν τῶν πολλῶν, καὶ γόνος, ὡς προεῖπομεν, οἴκου περιφανοῦς. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκίνησαν αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ τὰς ἀκοιμήτους ὑπονοίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις δὲν ἐνόμισε μὲν συμφέρον νὰ φονεύσῃ αὐτὸν ταῖς βάρβησι, ἀλλ' ἐπανελάβε κρύφα τὰς ἐπιβουλὰς. Ὁ Πασόμπευς, ἐπεριδόμενος ἰδίως εἰς τὴν ἐξαίρετον πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν τῆς Κυράς, ἐκτῆσατο πολλοὺς περὶ τὸν Ἀλῆν φίλους καὶ στενωτάτα μάλιστα ἐφιλιώθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του, τοῦ Βελῆ πασᾶ, τοῦ ὁποίου ἦτο συνηλικιώτης. Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον γνωρίζων τὴν ἀπροσμάχητον καὶ ἀδυσώπητον τοῦ Ἀλῆ πανουργίαν, ἐνόμισε συνेतὸν ν' ἀπέλθῃ τὸ δεύτερον ἐξ Ἰωαννίνων. Ταύτην ὅμως τὴν φορὰν ἀνεχώρησε δι' ἀδείας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸν ὅποιον κατέπεισεν, ὅτι μικρὰν ἔχων περιουσίαν καὶ μεγάλας δαπάνας, ἀναγκάζεται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐμπορίαν τινὰ ἐπιτηδείαν νὰ αὐξήσῃ τοὺς πόρους αὐτοῦ. Εἰς Λάρισσαν δὲ περὶ ταῦτα κατὰ τὸ φαινόμενον διατρίβων, ἔλαβε πρῶτην ἀφορμὴν νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἴσα εἰς τὸν ἀντίπαλον.

Τὸ σκεῦος ἐκεῖνο πάσης κακίας, ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοσοῦτον ἀσελγῆς, ὥστε δὲν ἐσεβάσθη οὐδὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ νύμφην, τὴν σύζυγον τοῦ Βελῆ. Τὸ ἀνοσιούργημα ἐγνώσθη μετ' οὐ πολὺ εἰς ὅλην τὴν ἐν Ἰωαννίνοις αὐλήν καὶ δὲν ἔμεινεν ἄγνωστον οὔτε εἰς τὸν περιυβρισθέντα υἱὸν καὶ σύζυγον, οὔτε εἰς τὸν Πασόμπευ ὅστις, καὶ τοι ἀπὼν, ἐξηκολούθει ἔχων μυστικωτάτην συνεννόησιν μετὰ τῶν πολυαριθμῶν αὐτοῦ φίλων καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Βελῆ. Διετέλει δὲ τότε πρῶτος γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὁ Μάνθος Οἰκονόμου, ἀνὴρ χρηστὸς, ὅστις ἀπετροπιάζετο μὲν τὸν τυράννον παρ' ᾧ ἦτο ἡναγ-

κασμένος να υπογραφή, ἦτο δὲ φίλος εἰλικρινῆς τοῦ Πασόμπεϋ. Ὅθεν ἀμφότεροι ἐνόμισαν ἐπιτηδείαν τὴν περίστασιν νὰ ἐξάψωσι τὴν δικαίαν τοῦ υἱοῦ κατὰ τοῦ πατρὸς ἀγανάκτησιν, καὶ ἐπιτυχόντες τοῦτο εὐχερῶς, συνεφώνησαν πρὸς αὐτὸν νὰ διενεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἡπείρου καὶ τὴν ἀντ' αὐτοῦ ἀνάρρησιν τοῦ Βελῆ. Ταῦτα συνέβαινον ἐν ἔτει 1806, ὅτε διεξήγετο μέγας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας ἀγών. Οἱ Ῥῶσοι κατεῖχον ἐν τὰς Ἰονίους νήσους· οἱ Γάλλοι ἤθελον νὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν· ὁ δὲ Ἀλῆ πασᾶς ἐφάνη πρόθυμος νὰ συμπαράξῃ εἰς τοῦτο ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι θέλει νὰ καταλάβῃ τὰς νήσους αὐτός. Ὅθεν ὁ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Γαλλίας Σεβαστιάνης, ἀμείβων τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀλῆ, κατώρθωσεν, ὥστε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη νὰ διορίσῃ τὸν μὲν ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τὸν Μουχτάρ, πασᾶν τῆς Νευπάκτου, τὸν δὲ ἕτερον, τὸν Βελῆν, πασᾶν τοῦ Μωρέως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ὅστις δὲν ἐμελλε νὰ ἴδῃ ἐκπληρωθεῖσας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ περὶ καταλήψεως τῶν Ἰονίων νήσων, ὧν ἡ κυριαρχία παρεχωρήθη διὰ τῆς ἐν Τιλσίτῃ εἰρήνης εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπεξημειώθη ἐκ προοιμίου ἐπεκτείνας μὲν τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ μέχρι τῆς Πελοποννήσου, ἀσφαλίσας δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Οἱ τρεῖς συνωμόται εἶδον εὐχαρίστως τὴν νέαν ταύτην τῶν πραγμάτων διάταξιν, ὥς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Βελῆς ἀπηλλασσέτο μὲν τῆς ἀμέσου ἐπιδράσεως καὶ καταθλίψεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐλάμβανε δὲ εὐκαιρίαν νὰ συγκροτήσῃ ἰδίαν δύναμιν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν σκοποῦ. Καὶ ἡδύνατο βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ στοχασμένου, ἐὰν εἶχε πλεονα χαρακτῆρος εὐστάθειαν καὶ πλεονα δύναμιν θελήσεως· ἀλλ' ἦτο, ὡς θέλομεν ἶδει, φύσις ἀσθενεστάτη καὶ ὅλως ἀπεστερημένη τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς τόλμης δι' ὧν καὶ μόνων εὐδοκιμεῖ ἡ φιλοδοξία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὅσῳ ὅμως δειλὸς καὶ ἄν ἦτο, ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρὸς ὡς σύμβουλον τὸν Πασόμπεϋν, ὁ δὲ Ἀλῆς συνήνεσεν εἰς τοῦτο, διότι ἀποφασίσας νὰ πράξῃ ὡς πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅτι εἶχεν ἐπιτελέσει εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ χώρας, νὰ ἐξοντώσῃ δηλαδὴ τοὺς ἰσχυροτέρους αὐτῆς ἄρχοντας, ἤξευρεν, ὅτι εἰς τοῦτο δύναται νὰ συμπράξῃ ὁ Πασόμπεϋς πολὺ ἐπιτηδαιότερον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου κάλλιστα ἐγίνωσκε τὴν ὀλίγην ἱκανότητα καὶ δραστηριότητα. Μετακαλέσας τοιούτων τότε ἐκ Ἀχρίσσης εἰς Ἰωάννιναν τὸν Πασόμπεϋν καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διηγήσιον περὶ τοῦ πρακτέου· ὁ δὲ ὑπεσχέθη μὲν τὰ πάντα, ἀπῆλθεν ὅμως ἀποφασισμένος νὰ πράξῃ τὰ ἐναντία τῶν διαταχθέντων. Ἡ πεποίθησις τοῦ ἦτο ὅτι ὁ Βελῆς, περιποιούμενος ἀπ' ἐναντίας καὶ τιμῶν καὶ

ἐγκολπούμενος τοὺς ἄρχοντας, ἡδύνατο νὰ συγκροτήσῃ περὶ ἑαυτὸν δύναμιν ἱκανὴν νὰ καταβάλῃ τὸν πατέρα. Ὅθεν κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ Βελῆ τὸν μάρτιον τοῦ 1807, εὐχερῶς κατέπεισε τὸν φίλον αὐτοῦ νὰ πολιτευθῇ ἀντιθέτως πρὸς τὰς τοῦ πατρὸς διαταγὰς καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ οἰκειωθῇ ὅσον ἐνεστί τὴν εὐνοίαν τῶν Πελοποννησίων.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐξεμάνη. Πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔγραψεν, ὅτε μὲν παραπονούμενος διὰ τὴν ἀπειθείαν εἰς τὰ παραγγελθέντα, τὰ ὁποῖα σκοπὸν μόνον εἶχον τὴν στερέωσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ οἴκου τῶν, ἧς κληρονόμον ἐμελέτα, ἔλεγε, νὰ καταλίπῃ αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν Μουχτάρην, ὅτε δὲ ἀπειλῶν διὰ τῆς ὀργῆς του, καὶ, τὸ οἰκτρότερον, διὰ τῆς ὀργῆς τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ, τοῦ ὁποίου δὲν ἠσχύνετο νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα διὰ στόματος, ἐν τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἀλληλογραφίᾳ, αὐτὸς ὁ πάντας τοὺς θεῖους νόμους ὡς πρὸς αὐτὸν δι' ἐκεῖνον τὸν υἱὸν του παραβιάσας. Ἀλλ' ὁ Βελῆς, ἐὰν ἔστιν ὅτε ἐταράττετο ἐκ τούτων, ὑπέκυπτεν ὅμως πάλιν εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Πασόμπεϋ, ὅστις ὑπενθυμίζων τὴν ὕβριν τοῦ πατρὸς, ἐνίσχυεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμφωνηθέντων. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐπεχείρησεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πασόμπεϋν, δούς ἐπὶ τούτῳ μυστικὰς διαταγὰς εἰς ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Βελῆ καὶ ὑποσχεθεὶς ἀμοιβὰς μεγάλας. Ἀλλ' ἐκ τούτων οἱ μὲν κρύφα ἀφωσιωμένοι ὄντες εἰς τὸν Πασόμπεϋν, ἐφανερώσαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, οἱ δὲ, ἐπανειλημμένως ἐπιχειρήσαντες δολοφονίαν, ἀείποτε ἀπέτυχον. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τοῦ 1810, ὅτε ἄλλην ἐτράπη ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὁδόν.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 1806 ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διετέλει εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ῥωσίαν. Κατὰ δὲ τὸ 1810, ὁ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνθρονισθεὶς σουλτάνος Μαχμούτης ὁ Β', ἀποφασίσας νὰ ἐπιδιώξῃ δραστηριώτερον τὸν ἀγῶνα τοῦτον, διέταξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Βελῆ πασᾶν νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τὸν Ἰστρον. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἤκουσε τοῦτο εὐχαρίστως, ἐλπίσας, ὅτι ἐν ταῖς περιπετείαις τῆς προκειμένης στρατείας, θέλει ἐπιτύχει τελευταῖον εὐκαιρίαν τινὰ τοῦ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πασόμπεϋν καὶ νὰ καταστήτῃ οὕτως ὑποχέριον τὸν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνου ἀγόμενον καὶ φερόμενον υἱόν. Πάλιν ὅμως ἀπέτυχον πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι, ὅσας ἐπεχείρησεν, ὥστε ἀπελπισθεὶς δὲν ἐδίδασκε νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Πύλῃ αὐτὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὴν ἐκπτώσιν ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου. Δὲν ἤθελε δὲ οὐδὲ εἰς τοῦτο ἐπιτύχει, διότι ὁ Πασόμπεϋς ἀποσταλεὶς ἐκ τοῦ στρατοπέδου εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν κατὰ μάστον τοῦ 1812 συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην, εἶχε κατορθώσει νὰ ματαιώσῃ τὰς ἐνεργείας ἐκεῖνας. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆς εὗρε συμμάχους τοὺς ἄρχοντας

καὶ τοὺς μπεύδεις τῆς Πελοποννήσου. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐν τῷ διαστήματι τῆς πενταετοῦς διοικήσεως τοῦ Βελῆ, ὠφελήθοντες ἐκ τῆς παραλόγου αὐτοῦ ἐπιεικείας, εἶχον πλουτήσει διὰ ποικίλων καταπίσεων, νῦν δὲ ἐφοβήθησαν, ὅτι, ἐπανερχόμενου αὐτοῦ καὶ προαιρουμένου νὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τὰ βαρύτατα ἐξόδα εἰς αὐτὸν τοῦ πολέμου καθυπεβλήθη, θέλει πιθανώτατα ἐπιβάλῃ καὶ εἰς αὐτοὺς μεγάλας χρηματικὰς θυσίας. Ὅθεν ἀπεφάσισαν νὰ κατηγορήσωσιν αὐτὸν παρὰ τῷ σουλτάνῳ ὡς παραίτιον τῶν ἰδίων καταχρήσεων καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν προαγομένης δυσαρεσκείας τῶν βασιλέων. Ταῦτα τοῦλάχιστον βεβαίως τὸ ὑπ' ὅψιν ἡμῶν χειρόγραφον. Δὲν ἀρνεῖται μὲν ὅτι ὑπῆρξαν μερικοὶ τινες ἄρχοντες φιλανθρωπότερον πολιτευθέντες, ἐξ ὧν ῥητῶς ὀνομάζει ὡς χρηστότατον καὶ ἱκανώτατον τὸν Σωτηράκη Λόντον, τὸν πατέρα τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοσοῦτον γνωστοῦ γενομένου Ἀνδρέου Λόντου· ὁμολογεῖ δὲ ὅτι καὶ ὁ Βελῆ πασᾶς διέπραξε καταχρήσεις τινάς, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, πλὴν «δὲν ἔκαμεν, ἐπιφέρει, μήτε τὸ ἑκατοστημόριον ἀφ' ὅσας μὲ τὰς ἀναφοράς των τὸν κατηγορήσαν». Καὶ εἰς ἀπόδειξιν παρατίθησι δύο ἀξιοσημειώτα γεγονότα. Τὸν κατηγορήσαν, λέγει, ὅτι εἰς τὸ διάστημα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἡγεμονίας του εἰσέπραξε 50, 000, 000 τουρκικῶν γροσίων, (τὰ ὁποῖα ἤθελον σήμερον υπερβαίνει τὰ 50,000,000 δραχμῶν), ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν εἰσέπραξεν εἰμὴ $7\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια, νόμιμα καὶ ἄνομα, διότι κατ' ἔτος τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ταμείου αὐτοῦ ἐθεώρει ὁ συντάξας τὴν χειρόγραφον ἱστορίαν συγγραφεύς. Δύο κατὰστιχα, ἐπιφέρει, ἐτυπώνοντο κατ' ἔτος εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἕκαστον δὲν ἠδύνατο νὰ υπερβῇ τὰς 700,000 γρόσια. Ταῦτα ἐμερίζοντο κατ' ἀναλογίαν εἰς τὰς 24 ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ' ἡ ἐπαρχία, ἣτις π.χ. ὤφειλε νὰ πληρώσῃ 20,000 γρόσια κατὰ τὸ πρῶτον κονδύλι τῆς Τριπολιτσᾶς, ἐπὶ τέλους κατέβαλλε πολλαπλάσια διὰ τῶν αὐθαιρέτων προζητηκῶν, αἵτινες ἐγίνοντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐπαρχιακῶν ταμείων καὶ κατόπιν τῶν χωρικῶν προεστώτων καὶ τῶν λεγομένων ταχισιλντάριδων· ἐντεῦθεν ἡ ἀρχικὴ ποσότης τῶν 20,000 ἀνέβαινε σχεδὸν εἰς τὰς 420,000.

Ὅπως δὲ ποτε διὰ τῆς κοινῆς ἐνεργείας τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατωρθώθη ἡ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀνάκλησις τοῦ Βελῆ, ὅχι ὅμως καὶ ἡ ἐντελής καθαιρέσις του, διότι προεχειρίσθη ἡγεμὼν τῆς Θεσσαλίας. Τότε ὁ Ἀλῆς, ἵνα περιπλέξῃ τὰ πράγματα, ἀφ' ἐνὸς συνελυπήθη τὸν υἱὸν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἔγραψε νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς Πελοποννήσου, ὑποσχόμενος νὰ πέμψῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ τὸν Μουχτάρ πασᾶν μετὰ 40,000 ἀνδρῶν. Καὶ ἐπὶ μίαν μὲν στιγμήν ὁ Βελῆς, φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς διὰ

τὴν ἐπανελημμένην παρακοὴν καὶ ἐνταῦθα ἀγανακτῶν διὰ τὴν προσβολήν, ἣτις τῷ ἐγένετο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῆς Πύλης, ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὴν ἐπίβουλον προτροπὴν. Ἀλλ' ὁ Πασόμπεϋς κατανοήσας τὰ ποικίλα μηχανήματα ὅσα ἐκρυσπτεν ἡ προτροπὴ αὕτη, τὸν κατέπεισε νὰ μὴ ὑπακούσῃ μὲν αὐτῇ, νὰ ἐκτελέσῃ δὲ τὴν διαταγὴν τοῦ σουλτάνου.

Περὶ τὰ τέλη αὐγούστου τοῦ 1842 ἔφθασαν λοιπὸν εἰς Λάριссαν, ὅπου τοὺς περιέμενον νέαι τοῦ Ἀλῆ σκευωρία. Ἐπαγγελλόμενος λήθην τῶν παρελθόντων, προέτρεψε τοὺς δύο φίλους· νὰ ζητήσωσι τὴν παραίτησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς σουλτανικῆς ὑπηρεσίας, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἰωάννινα καὶ νὰ διαζήσωσιν ἐκεῖ ὅπως θέλωσιν «ὑπὸ τὰς πτέρυγας του», λέγει μετὰ ποιητικῆς εἰρωνείας τὸ χειρόγραφον. Ἀποτυχὼν καὶ πάλιν κατήντησε νὰ καταγγείλῃ εἰς τὸν σουλτάνον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὡς παραβάντα τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸν πατέρα σέβας ἐξ αἰτίας τοῦ Πασόμπεϋ, εἰς αὐτὸν ἀντιτασσόμενος ὁ Βελῆς, ὃν ἀδιαλείπτως ὑπεξέκαε καὶ καθωδῆγει ὁ Πασόμπεϋς, κατεμήνυσε τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐζήτησε φερμάνιον καὶ ἐφόδια βασιλικὰ, ἵνα στρέψῃ τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ ἀποστάτου. Ἦξευρε δὲ τί ἐσυμβούλευεν ὁ Πασόμπεϋς, διότι, ὅτε ἐκ τοῦ στρατοπέδου εἶχε μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχεν ἀνακαλύψει τὸν πόθον ὃν ἔτρεφεν ὁ σουλτάν Μαχμούτης τοῦ νὰ ἐξοντώσῃ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνην. Ἐλαβε λοιπὸν ἀμέσως μυστικὰς ὁδηγίας νὰ συμπληρώσῃ τὴν μεταξὺ υἱοῦ καὶ πατρὸς ρῆξιν, μὴ κοινοποιῶν ὅμως, ὅτι τὸ πρᾶγμα γίνεται διὰ βασιλικῆς προσταγῆς. Πολλὰς τῶντι ἔμελλε νὰ παρέλθῃ ἔτι χρόνος πρὶν ὁ Μαχμούτης, ῥίψας τὸ προσοπίον, ἀποκηρύξῃ ἀναφανδὸν τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Πασόμπεϋ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγώνος. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ φίλος τοῦ Βελῆ ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ πολλῶν καὶ φοβερωτέρων ἢ πρότερον δοκιμασιῶν.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχε παρασκευάσει πολλοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλους διὰ δαψιλῶν δωροδοκιῶν, ἀλλὰ ἤσθανετο, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν εἰλικρινῇ τοῦ σουλτάν Μαχμούτη εὐνοίαν. Ὅθεν ἐνῶ κατηγορεῖ εἰς αὐτὸν τὸν υἱὸν του, ἐξηκολούθει ἐνταῦθα τὰς ἀδιαλείπτους κατὰ τοῦ Πασόμπεϋ ἐπιβουλὰς. Τῷ 1843, ἡμέρᾳ σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, περὶ τὴν 5ῃν μ. μ. ὤραν, ὁ Πασόμπεϋς διήρχετο στενωπὸν τινα τῆς Λαρίσσης πορευόμενος ἑφιππος εἰς τὸ κατάλυμά του καὶ περικυκλωμένος κατὰ τὸ σύνθημα ὑπὸ 150 περίπου ἑκλεκτῶν σωματοφυλάκων, ὅτε 7 ἑφιπποὶ γιγέγκιδες, καιροφυλακῆσαντες, ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτοῦ διὰ πιστολῶν συγχρόνως καὶ οἱ ἐπτά. Ἐν τῷ ἅμα δὲ ἀντεπευροβόλησαν ὅτε ἀτρόμητος Πασόμπεϋς καὶ οἱ σωματοφύλακες. Οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν ἔ-

παθόντι, ἐκ δὲ τῶν γκέγκιδων τέσσαρες μὲν ἔμειναν εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν τριῶν ὑπολιπομένων, οἵτινες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, δύο συνελήφθησαν τὴν ἐπιούσαν ὑπὸ τῶν καταδιωξάντων αὐτοὺς ἀνδρῶν πληγωμένοι ὄντες· εἰς δὲ καὶ μόνος ἐσώθη, ὅστις χριστιανὸς ὢν ἐξ Ἀγράφων ἠδυνήθη νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐπιχειρήματος. Τὸ θῆριον ἐκεῖνο ἐξηγριώθη ὅσον οὐδέποτε. Αἱ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπειλαὶ τοῦ, διὰ φωνῆς μανιῶδους ἐκφερόμεναι, κατέστησαν τὴν ῥῆξιν πασίδηλον. Ὅθεν οἱ ἀνώτατοι τῆς αὐλῆς ἀξιωματικοί, τῶν ὁποίων ἡ τύχη συνεδέετο μετὰ τῆς τύχης τοῦ οἴκου τούτου, προαιρούμενοι νὰ καταπαύσωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ὀλεθρίαν ταύτην διένεξιν, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ πράξωσιν ἐπὶ τούτῳ τὰ δέοντα. Ἀπῆλθον λοιπὸν ἅπαντες, εἰς 45 συμποσούμενοι, καὶ φθάσαντες εἰς Τρίκκαλα εἰδοποίησαν τὸν Βελῆ πασᾶν, ὅτι ἔρχονται πρὸς συνέντευξιν αὐτοῦ οὐχὶ ὡς ἐχθροί, ἀλλ' ὡς φίλοι τῆς οἰκίας του. Ὁ Βελῆ πασᾶς δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ τοὺς δεχθῇ, ὁ δὲ Πασόμπεϋς, προβλέπων, ὅτι ὁ ἀσθενὴς φίλος του θέλει ἐμπέσει εἰς τὴν πλεκτάνην ταύτην, δὲν ἐνόμισε συνετὸν νὰ τοὺς περιμένῃ εἰς Λάρισσαν· καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τῆς πόλεως εἰσήρχοντο οἱ πρέσβεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐξελθὼν ὁ Πασόμπεϋς μετὰ 200 περίπου στρατιωτῶν, ἀπῆλθε διὰ τῶν τεμπῶν εἰς παράλιόν τινα ἀλικὴν καλουμένην Τσάγιαζι, ὅπου ὀχυρωθεὶς ἀπεφάσισε νὰ περιμένῃ τὸ ἀποθησόμενον.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας οἱ μὲν ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀλῆ ἐπέστρεψαν εἰς Ἰωάννινα, ὁ δὲ Βελῆς παρεκάλεσε τὸν φίλον του νὰ ἀνακάλυψῃ εἰς Λάρισσαν. Ἀπαίσιόν τι οὐδὲν εἶχεν ὑποσχεθῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ καὶ παλιμβουλίᾳ του εἶχε συναινέσει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν Πασόμπεϋν. Ὁ δὲ, ἐγνώριζε μὲν τὰ πάντα διὰ τῶν μυστικῶν κατασκοπῶν του, δὲν ἠρνήθη ὁμῶς νὰ προσέλθῃ. Ὁ Βελῆς τὸν ὑπεδέχθη διακρυβρόων, τὸν παρέκάλεσε νὰ μεταβῇ εἰς Βῶλον, νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ 40 μόνον ἡμέρας, ὀρκιζόμενος, ὅτι δὲν θέλει λησμονῆσαι ποτὲ τὸν πρὸ πολλοῦ μελετώμενον σκοπὸν καὶ ὅτι οὐδεμίᾳ ἀνθρωπίνῃ δυνάμει ἦτο ἱκανὴ νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ νὰ μείνῃ οὐδὲ μίαν ἡμέραν μετὰ τὰς 40 χωρισμένος ἀπ' αὐτοῦ, ἐὰν ὁ πατήρ του δὲν ἤθελεν ἐπικυρώσει τὴν ἀμνησίαν καὶ τὴν περὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, ἣν ἐνόρκως ἔδωκαν οἱ ἀπεσταλμένοι. Ὁ Πασόμπεϋς ἤξευρε κάλλιστα τί σημαίνουνσι τοιαῦτα δάκρυα καὶ τοιοῦτοι ὅρκοι· ἀλλ' ὁμῶς συνῆνεσε νὰ περιμένῃ εἰς Βῶλον τὴν ὀρισθεῖσαν προθεσμίαν. Ὁ δὲ ἀνὰνδρος φίλος του ἠθέλησε νὰ γλυκάνῃ μέχρι τέλους τὸ πικρὸν ποτήριον τὸ ὁποῖον ἠναγκάζετο νὰ τὸν ποτίσῃ. Ὅθεν ἐφρόντισε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Πασόμπεϋς τῆς Λάρισσης ἐν λαμπροτάτῃ παρατάξει, συνοδευόμενος ὑπὸ ὧλων

τῶν μπέϋδων καὶ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ὑφ' ὧλων τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς του καὶ ὑπὸ 4500 σωματοφυλάκων. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν 40 ἐκεῖνων ἡμερῶν, ἀξιωματικοὶ ἐπηγαινοῦρχοντο ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον περιποήσεως ἕνεκα καὶ παρηγορίας. Ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τῆς προθεσμίας ὁ Βελῆς τὸν παρεκάλεσε νὰ περιμείνῃ ἀκόμῃ 20 ἡμέρας καὶ μετὰ τὰς 20 ἡμέρας ἔφθασεν εἰς Βῶλον ὁ γαμβρὸς τοῦ Βελῆ, Χαλίμπεϋς, κομίζων δύο φορτία χρήματα καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Βελῆ, δι' ἧς τὸν ἐβεβαίουν, ὅτι ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα ἀπῆλθον νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Εὐβοίαν καὶ νὰ περιμείνῃ ἐκεῖ ἐπί τινας εἰς ἑπτὰ ἡμέρας τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ πατρός του. Τότε ὁ Πασόμπεϋς ἐνόμισε πλέον περιττὸν νὰ φαίνεται πιστεύων ἔτι εἰς τὴν ὑπόκρισιν ἐκείνην. Καὶ τὰ μὲν χρήματα ἀπέπεμψε, διὰ δὲ τῆς ἀπαντήσεώς του ἤλεγξεν ἀναφανδὸν τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν δειλίαν τοῦ Βελῆ. Μεθ' ὃ πληρώσας καὶ διαλύσας τοὺς πολυαριθμοὺς αὐτοῦ σωματοφύλακας, κρατήσας δὲ 100 μόνον, τοὺς πιστοτέρους καὶ εὐπορωτέρους, ἀπῆλθεν εἰς Εὐβοίαν καὶ ἤρχισεν οὕτω τὸ δεύτερον τῆς ζωῆς αὐτοῦ στάδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔμελλε μόνος νὰ ἀνταγωνισθῇ κατὰ τοῦ ἀδυσωπῆτου τυράννου τῶν Ἰωαννίνων.

Ἡ μετὰ τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων πάλιν εἶναι θεδαίως, διὰ τὴν πεισματώδη καὶ πολυμήχανον αὐτῆς διεξαγωγὴν, ἐν τῶν περιεργοτάτων φαινομένων ὅσα δύναται τις νὰ ἀπαντήσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀκόρεστος φιλαρχία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸ ἀνεξάντλητον ἐκδικητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἡ ἀσυνείδητος μοχθηρία καὶ πανουργία μεθ' ἧς οὐδέποτε ὠπισθοδρόμει ἐνώπιον οὐδενὸς τρόπου ἐπιτηδεύει εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ὀλεθρίων αὐτοῦ σκοπῶν, οἱ ἀμύθητοι θησαυροὶ δι' ὧν τοὺς πάντας ἡγόραζε μὴδ' αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐξαιρουμένων, ὁ φόβος τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν εἰς πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σουλτὰν Μαχμούτην, πᾶσαι αὗται αἱ κακίαι καὶ δυνάμεις κατεξηγέρθησαν κατ' ἀνθρώπου ἐνός· καὶ τὸ παράδοξον πᾶσαι ἐματαιώθησαν. Διότι δὲν ἦτο καὶ ὁ Πασόμπεϋς ἄνθρωπος κοινός. Ἀκόλαστος ἐν τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ, σώφρων ἐν τῷ δημοσίῳ· φοβερός πρὸς τοὺς ἐχθρούς, μειλίχιος πρὸς πάντας παρ' ὧν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ τι, εἴτε μουσουλμάνοι ἦσαν, εἴτε χριστιανοί· δύσπιστος πρὸς τὴν εὐτυχίαν, ἀπτόητος ἐν τῇ συμφορᾷ. Ὅταν βραδύτερον ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ ἐδήμευσε, τὴν δὲ πρεσβυτίδα μητέρα του καὶ τὴν νέαν ἔτι σύζυγον καὶ τὴν δεκαετὴ θυγατέρα (ἡ ῥά βωμισμένην οὖσαν μὲ τὸν Μεχμέτ πασᾶν, τὸν υἱὸν τοῦ Βελῆ) καὶ τὸν ὀκταετὴ υἱὸν Ἀχμέτμπεϋν, δεινῶς περιυβρίσας κατέκλεισεν εἰς σκοτεινὸν τι ὑπόγειον, οὐδὲν σημεῖον ἔδειξε ταραχῆς ἢ ὀλιψέως, εἰς δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀγωνισθέντας νὰ

τὸν παρηγορήσωσιν, εἶπεν, ὅτι τὰ πάντα ἔθετο πρὸ ὀφθαλμῶν ἀφ' ἧς κατῆλθεν εἰς τὸν πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν ἀγῶνα, ἀλλ' ὅτι πέποιθεν εἰς τὴν Θεῖαν δίκην. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Πασόμπεϋς εἶχε τὸ προτέρημα τοῦ προσικοιῦσθαι τοὺς ἀνθρώπους· εὐπροσέγορος ὢν, ἔτοιμος καὶ γλυκὺς περὶ τὸ λέγειν, μεγαλόφρων, εὐαίσθητος, ἐλευθέριος. Ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν του δὲν ἐσυλλογίσθη ἂν ἦναι πλούσιος ἢ πένης. Ποτὲ δὲν ἠρνήθη τὴν ζητηθεῖσαν συνδρομήν. Ἄν εἶχε χρήματα, τὰ ἔδιδε προθύμως· ἂν δὲν εἶχε, τὰ ἐδανείζετο διὰ νὰ τὰ προσφέρῃ καὶ πολλάκις προαιρούμενος νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τοὺς προσφυγόντας πρὸς αὐτὸν καὶ ἀγωνιζόμενος ἐπὶ τούτῳ ἀνενδότως, παρέμενε νῆστις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Πλὴν δὲ τούτων ἦτο ἡ ἐλπὶς ἀπάντων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, δηλ. ἀπάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου ἄρχοντος μέχρι τοῦ ἐσχάτου γεωργοῦ καὶ ποιμένος, μέχρις αὐτῶν τῶν ἀμέσων τοῦ τυράννου λειτουργῶν.

Τί παράδοξον ἐάν τοιοῦτος ὢν ἐκτίησας πολ-
λοὺς καὶ πιστοὺς φίλους καὶ προστάτας· τὸν Μπεκὲρ πασᾶν τῆς Εὐβοίας, τὸν Ὁμέρμπεϋν καὶ Ἱμπραήμπεϋν τῆς Καρύστου, τὸν Μαχμούτμπεϋν Δράμαλιν τῆς Μακεδονίας καὶ αὐτὸν τὸν πρῶτον γραμματέα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸν Μάνθον Οἰκονόμου, καὶ αὐτὸν τὸν Χαλέτ Ἐφένδη, τὸν παντοδύναμον τοῦ σουλτάν Μαχμούττῃ σύμβουλον, ἵνα εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους περιορισθῶμεν. Ἀλλ' ἐάν πάντες ἐπόθουν τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ, πάντες ἢ ὑπενέδιδον τέλος εἰς τὰς ἀδιακόπους αὐτοῦ σκευωρίας καὶ ἐπιβουλὰς, ἢ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ἀνέβαλον τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Ὅθεν ἐπὶ ἐξ ὅλα ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1819, ὁ βίος τοῦ Πασόμπεϋ ὑπῆρξεν ἀδιάλειπτος τις Ὀδύσεια ἀλλοκοτῶν περιπετειῶν καὶ κινδύνων ἐσχάτων, ἀφ' ὧν ὡς ἐκ θαύματος τῇ ἀληθείᾳ ἐσώζετο. Κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς Εὐβοίαν καὶ διέτριψεν ἐκεῖ, ἰδίως εἰς Κάρυστον, ἐπὶ ἔν καὶ ἡμισυ περίπου ἔτος· ἀλλ' ἐπὶ τέλους περιζώσθεις ὑπὸ τῶν κατασκόπων καὶ τῶν δολοφόνων τοῦ Ἀλῆ, ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ ἐπλανήθη ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὴν νῆσον Λήμνον, εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, μηδαμοῦ εὐρίσκων ἄνεσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ πανταχοῦ διωκόμενος ὑπὸ τῆς πανταχοῦ παρουσίας ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀλῆ ἢ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐπικρατοῦντος φόβου. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι του κατῴρωσαν νὰ ἀπονεμηθῇ αὐτῷ τὸ ἐπιφανὲς ἀξίωμα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κύπρου· ἀλλ' ἔδει πρὸς τοῦτο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἵνα περιβληθῇ τὸ νενομισμένον κατὰντιον ἐντὸς τοῦ Πασᾶ Καπουσί. Ὁ δὲ Πασόμπεϋς, γινώσκων, ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ μάλιστα ἐκείνῃ πόλει ἡδύνατο νὰ ἐνεδρεύτῃ αὐτὸν ἐπιτυχῶς ὁ Ἀλῆς, προσετίμησε νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος· καὶ τότε περιελθὼν

εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμνηχανίαν καὶ πλανώμενος εἰς τὴν Μακεδονίαν χωρὶς νὰ ἡξέυρῃ ποῦ νὰ καταφύγῃ, ἐφιλοξενήθη εἰς ἑν τῶν ὑποστατικῶν τοῦ Μαχμούτμπεϋ Δράμαλιν, τοῦ ὁποῦ οὗ δ' ἐπιστάτης, τυχὼν γνώρισμός του καὶ πεποισθῶς εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ κυρίου του, ἔσπευσε νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοῦτον τὸ πρᾶγμα. Ὁ γενναῖος τῶντι Μαχμούτμπεϋς ἔπεμψεν ἀμέσως αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς του, αὐτὸν τὸν κεχαγιάν του πρὸς τὸν ἱκέτην, προσκαλέσας αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν κατὰ τὴν Δράμαν οἰκίαν του καὶ ἐπαγγεῖλάμενος πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν. Αὐτὸς εἶναι ὁ Δράμαλιν, ὅστις μετὰ τινα ἔτη ἐπέπρωτο νὰ στρατηγήσῃ τῆς πρώτης καὶ μεγίστης κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως στρατείας τοῦ Ὁσμανικοῦ κράτους, καὶ μετὰ τὰς συμφορὰς τῶν Δερβενακίων νὰ ἀποθάνῃ οἰκτρῶς εἰς Κόρινθον. Ἀλλὰ τῷ 1816 ἦτο ἐν ἀκμῇ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου, ἰσχυρὸς μάλιστα διὰ τῆς εὐνοίας τῆς μητρὸς τοῦ σουλτάν Μαχμούττῃ. Μεγαλόφρων δὲ ὢν καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ σταθερὸς εἰς τὸν λόγον του, ἠλέησεν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας ἠγάπησε τὸ θῦμα ἐκεῖνο τῆς θηριωδίας τοῦ Ἀλῆ. Τρεῖς ἐκ τῶν δολοφόνων οὓς κατέπεμψεν αὐτόθι οὗτος, συλληφθέντες ἀνεσκολοπίσθησαν. Ἐπὶ τέλους ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ ὁποῦ ἡ μανία ὄριον δὲν εἶχεν, ἐπέτυχεν, διὰ χρημάτων πολλῶν πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, νὰ προκαλέσῃ διάταγμα ἐξορίας τοῦ Πασόμπεϋ εἰς Λήμνον. Οἱ ὑπουργοὶ ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἤθελον νὰ φάγουν τὰ χρήματα τοῦ Ἀλῆ καὶ ἐνταῦθα νὰ διασώσωσι τὴν ζωὴν τοῦ Πασόμπεϋ, ἀνήγγειλαν τὸ πρᾶγμα κρυφίως εἰς τὸν Δράμαλιν, προτρέψαντες αὐτὸν νὰ ἀσφαλίσῃ ἀλλοῦ ποῦ τὸν ἐξόριστον, ἵνα μὴ τὸν εὕρῃ ὁ κομιστὴς τοῦ φερμανίου βασιλικῆς μπουμπασίρης, καὶ ἐφρόντισαν συγχρόνως νὰ ἐπιτρέψωσι τὸ ἔργον τοῦτο εἰς βλακὰ τινα, ὅστις ποτὲ δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἐκ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐντεῦθεν συνέβη ἐν Δράμασιν ἡ κομικωτάτη, ἐπιτηδεῖα νὰ δώσῃ ἡμῖν ἐννοίαν τινα τοῦ τε χαρακτῆρος τοῦ Δράμαλιν καὶ τῆς ἀθλιότητος τῆς Ὁσμανικῆς κυβερνήσεως. Ὅτε ἔμαθεν ὁ Μαχμούτμπεϋς ὅτι πλησιάζει ὁ ἄνθρωπος τῆς βασιλείας, αὐτὸς μὲν ἀπῆλθεν εἰς ἑν τῶν ὑποστατικῶν του, ἀφῆκε δὲ τὸν Πασόμπεϋν νὰ ὑποδεχθῇ τὸν προσερχόμενον, περικυκλωμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀξιώματικούς καὶ τοὺς σωματοφύλακας τῆς αὐλῆς του, ὡς ἂν ἦτο αὐτὸς ὁ Μαχμούτμπεϋς. Ἐμφανίζεται λοιπὸν ὁ μπουμπασίρης καὶ ἐγχειρίζει, μετὰ τὰς εἰθιμμένας περιποιήσεις, τὸ φερμάνιον, πεποισθῶς ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του τὸν ἰσχυρὸν δυνάστην τῆς Δράμας. Ὁ δὲ Πασόμπεϋς λαβὼν τὸ ἔγγραφον, καὶ ἀναγνούς αὐτὸ ὀρθῶς μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης εὐλαθείας καὶ ἐπιθείς ἔπειτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, λέγει τῷ κομιστῇ· «Ὁ διαλαμβανόμενος ἐν τῷ

ἐψηλῶ φερμανίῳ ἄνθρωπος ἦλθε τῶντι πρό τινας χρόνου εἰς τὴν οἰκίαν μου ὡς ξένος, ἐγὼ δὲ τὸν ἐδέχθην καὶ τὸν ἐφιλοξένησα κατὰ τὸ καθήκον παντὸς πιστοῦ Μουσουλμάνου καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς οἰκογενείας μου· πρὸ 10 ὅμως ἡμερῶν ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν διὰ τὰ Παραδουάβια, καὶ ἐπειδὴ κατατρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὡς μοι ἐξηγήθη, δὲν μὲ ἀπεκάλυψεν εἰς ποῖον μέρος ἐμελλεν ἰδίως νὰ καταφύγῃ». Ταῦτα ἀκούσας ὁ μουμπασίρης εὔρεν αὐτὰ εὐλογώτατα· λαβὼν δὲ 750 γρόσια καὶ προσέτι ἀναφορὰν περὶ πάντων πρὸς τὴν βασιλείαν, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀπῆλθεν ἐξ αὐτῆς.

Ὁ Πασόμπεϋς ἐν τούτοις, καὶ τοι οὕτω διασωθεὶς, ἐνόμισεν ἀπαραίτητον νὰ καταστῇ ἄφαντος· καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Μαχμούτμπεϋ, τοὺς μὲν σωματοφύλακας καὶ ὑπηρέτας ἐξαπέστειλεν ἄλλους εἰς Θεσσαλονίκην, ἄλλους εἰς Σμύρνην καὶ ἄλλους εἰς Θεσσαλίαν, αὐτὸς δὲ μετὰ 4 μόνον πιστῶν καὶ ἡγαπημένων ἐκλείσθη εἰς μεμονωμένον τι τμήμα τῆς οἰκίας τοῦ προστάτου αὐτοῦ, κείμενον μεταξὺ τοῦ χαρμεῖου καὶ τοῦ σελαμλικίου (γυναικωνίτιδος καὶ ἀνδρωνίτιδος), καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῷ ἄγνωστος τοῖς πᾶσιν ἐπὶ δύο ἡμισυ ἔτη, συναναστρεφόμενος ἐκ διαλειμμάτων μετὰ μόνου τοῦ Μαχμούτμπεϋ. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ποῦ εὐρίσκεται, εἶχε διασκορπίσει τὰ σώματα τῶν κατασκόπων του ἀπανταχοῦ γῆς· εἰς Ῥούμελην, εἰς Ἀνατολήν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς Πελοπόννησον, εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ζητῶν αὐτὸν ἀπανταχοῦ καὶ μῆδαμὸς εὐρίσκων. Ὁ δὲ Πασόμπεϋς καὶ ἐκ τῆς κρύπτῃς ἐκείνης δὲν ἔπαυσεν ἀνταποκρινόμενος μετὰ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις φίλων του, ἰδίως μετὰ τοῦ Μάνθου Οἰκονόμου, καὶ μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἰδίως μετὰ τοῦ Χαλέπ Ἐφένδη. Ὁ μὲν πρῶτος τὸν ἐπληροφόρει κατὰ διαδοχὴν περὶ ὅλων τῶν κινήματων τοῦ ἐχθροῦ του· ὁ δὲ Χαλέτης τὸν παρηγόρει διὰ τῶν ἐπιστολῶν του καὶ τὸν συνεβούλευε νὰ μὲνῃ καλῶς πεφυλαγμένος, διότι θέλει ἐντὸς ὀλίγου ἔλθει καιρὸς, καθ' ὃν αὐτὸς ὁ σουλτάνος θέλει ζητήσῃ αὐτὸν καὶ ἀναδείξει μέγαν καὶ ἐπιφανῆ, δίχως τῶν 500,000 γροσίων, ἅτινα πολλάκις ἐπρόσφερεν, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς ἐξορίας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐκούσιος ἐκεῖνος δεσμώτης ἀπώλεσε τὴν ὑπομὴν καὶ ἐκ συνεννόησεως μετὰ τοῦ Μαχμούτμπεϋ καὶ μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ πιστῶν αὐτοῦ φίλων τῆς Καρύστου, ἀπῆλθε λάθρα εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἵνα ἀναπνεύσῃ ὀλίγον. Ἡ ἐκεῖ ἀπέλευσίς του δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνῃ ἄγνωστος εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅστις ἐν τῷ ἄμα ἐκίνησε πάλιν οὐρανὸν καὶ γῆν ἵνα τὸν καταστρέψῃ. Τούτους δὲ τοὺς κινδύνους φεύγων ὁ Πασόμπεϋς ἐπορεύθη αὖθις εἰς Δράμαν καὶ κατεκλείσθη εἰς τὴν προτέραν φωλεάν. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὑπώπτευσεν

ποῦ εὔρε πάλιν ἄσυλον τὸ θῦμά του καὶ ἔστρεψε πάντα τὰ βέλη αὐτοῦ κατὰ τοῦ Δράμαλη. Πρὸ πάντων κατάρθωσε νὰ προχειρισθῇ οὗτος Ἀρπᾶ-Ἐμινίς, διότι τὸ ὑπουργημα τοῦτο ἡδύνατο νὰ τὸν ἀφαιρέσῃ ἅπασαν τὴν περιουσίαν του, ἐπιβάλλον εἰς αὐτὸν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προκαταβάλῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην πολλοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους οὐδὲ ἡ Πύλη δὲν ἡδύνατο νὰ εἰσπράξῃ. Ἀναχωρήσαντος οὕτω τοῦ Δράμαλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Πασόμπεϋς, στερηθεὶς τὸν μόνον σύντροφον τῆς ἐρημίας του καὶ μὴ εἰμπορῶν νὰ ὑποφέρῃ αὐτὴν, ἀπῆλθε μετρηφισμένος καὶ ἀγνώριστος εἰς τινὰς ὄρεινὰς ἐξοχὰς, ὅπου διέτριψεν ἐπὶ τινὰς μῆνας, ὑπὸ ὀλίγων φρουρούμενος σωματοφύλακων, μεταξὺ ποιμένων καὶ χωρικῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸν Δράμαλην· ὁ δὲ Ἀλῆς, πεποιθὼς ὅτι διατρίβει ἔτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προστάτου αὐτοῦ, ἐπιτυχάνει νὰ πυρπολήσῃ, διὰ πέντε Ἀλβανῶν Συπαρνωτῶν, χριστιανῶν τὸ γένος, τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἐνδιαίτημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ἐκτὸς τῶν πολλῶν τιμαλφῶν λίθων, ἀνελύθη καὶ μέγα μέρος τοῦ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ θησαυροῦ τοῦ δυνάστου τῆς Μακεδονίας. Ἡ ζημία αὐτοῦ ἐξετιμήθη εἰς 40 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμύρια τουρκικῶν γροσίων, ἅτινα, ὡς καὶ προηγουμένως ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν, ἤθελον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείονα δραχμῶν ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ ἡ λάμψις τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης ὑπῆρξε τὸ προάγγελμα τῆς δύσεως τοῦ ἀπαίσιου τῶν Ἰωαννίνων ἀστέρος.

Ὁ μὲν Μαχμούτμπεϋς ὑπέμεινε γενναίως τὴν συμφορὰν εἰπὼν, ὅτι αὕτη ἀπαθνατίζει τὸ ὄνομά του, μαρτυροῦσα τί εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ ἵνα σώσῃ τὸν φίλον αὐτοῦ. Κατηγόρησε μὲν τὸν Ἀλῆν ἐπὶ τῇ κακούργίᾳ, τὸν κατηγόρησεν ὅμως μόνον ἵνα ἐξερεθίσῃ κατ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν τῆς βασιλείας. Καὶ αὐτὸς μὲν ἔλαθεν εἰς ἀπάντησιν, ὅτι χρεῖα ἔτι ὑπομονῆς· ἀλλ' ὁ Πασόμπεϋς, τυπτόμενος ὑπὸ τοῦ συνεδότητος, ὅτι ἐγένετο παραίτιος τηλικούτου ἀτυχήματος τοῦ προστάτου αὐτοῦ, ἀπεφάσισεν ἤδη νὰ τολμήσῃ τὰ πάντα. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐπολιόρκει τότε τὴν Δίβραν, κωμόπολιν τῆς Σκόδρας, περιελθοῦσαν εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ κινδύνου· ἐξηκολούθει δὲ βασανίζων τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀντιπάλου του ἐν φυλακῇ ὑπογείῳ, ἐν ᾗ εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ. Ὅθεν ὁ Πασόμπεϋς ἔπεμψε διὰ δύο πιστῶν σωματοφύλακων δύο εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀναφοράς· διὰ τῆς πρώτης οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Δίβρης ἀνήγγελλον εἰς τὸν σουλτάνον τὸν κίνδυνον εἰς ὃν διετέλει ἡ πατρίς αὐτῶν πολιορκουμένη ὑπὸ τοῦ ἀπίστου Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο, ἔλεγον, νὰ ἐξοντώσῃ τὸ Ὄσμανικὸν κράτος καὶ νὰ κατχσταθῇ αὐτὸς αὐθαίρετος αὐτοῦ τύραννος· διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς ἡ σύζυγος τοῦ Πασόμπεϋ ἐξετραγώδει τὰς συμφορὰς, ὅσας

ἔπασχον ἀπὸ τοῦ τυράννου ἐκείνου γυναῖκες Ἰσμαηλίτιδες ἐπιφανεῖς, πισταὶ ἀκόλουθοι τοῦ προφῆτου Μωάμεθ, ἐπτάκις τῆς ἡμέρας πρόσευχόμεναι, καὶ ἐπεκαλεῖτο μετὰ δακρύων τὸ ἔλεος τῆς βασιλείας. Οἱ σωματοφύλακες φθάσαντες εἰς τὴν βασιλεῦσαν συνεννοήθησαν μετὰ τῶν φίλων τοῦ Πασόμπεϋ καὶ ὠδηγήθησαν πῶς νὰ ἐγχειρίσωσι τὰς δύο ἀναφορὰς συγχρόνως. Πεντήκοντα πληρωμένοι γκέκιδες ἐκ τῶν κρεωπωλῶν καὶ τῶν σαλεπτσίδων τῆς πόλεως ἔδωκαν τὴν πρώτην καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σουλτάνος ἐξήρχετο, τὴν παρασκευὴν, ἐκ τοῦ Τζαμίου, φωνάζοντες ὡς ἀπὸ μέρους τῶν Διδριωτῶν: "Ἰλεως γένοιτο ἡμῖν ὁ Θεός! Ἐνταῦτ' ὁ δὲ ὁ πληρεξούσιος τοῦ Πασόμπεϋ Ἰσλιάμ-τζάμης ἐνεχείρισε τὴν δευτέραν μετὰ μεγάλων καὶ κλαυθυμῶν κραυγῶν. Ὁ σουλτάνος, παραλαβὼν τὰ ἔγγραφα καὶ ἀναγνούς αὐτὰ μετὰ τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπιστροφὴν, ἡσθάνθη τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν εἴπερ ποτὲ προσβεβλημένην, καὶ συσκεφθεὶς τὴν ἐπιούσαν διὰ μακρῶν μετὰ τοῦ Χαλὲτ' Εφένδη, ἐξέδωκεν ἀμέσως εἰς τὸ Διθάνι Χάτι Χουμαγιούν, ἥτοι ἱσρὰν βασιλικὴν προσταγὴν, δι' ἧς ἀνεκήρυξε μὲν τὸν Πασόμπεϋν ἐλεύθερον τῆς προεπιβληθείσης ἐξορίας, μετεκαλέσατο δὲ αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια. Ἡ πρώτη αὕτη πράξις, γενομένη ἐν ἀρχῇ τοῦ 1819, προανήγγειλε τὴν πτώσιν τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἡ πολυμήχανος τοῦ Ἀλῆ ῥαδιουργία καὶ τοσοῦτος ὁ φόβος ὃν ἐνέπνεε πάντοτε εἰς τὸν σουλτάν Μαχμούτην, ὥστε ἔτος ὀλόκληρον καὶ ἐπέκεινα ἔμελλεν ἔτι νὰ παρέλθῃ πρὶν ἢ κατὰ μάϊον τοῦ 1820 ἐκδοθῇ τὸ περίφημον ἐκεῖνο Χάτι Σερίφ, δι' οὗ ὁ Ἀλῆς ἀνεκηρύχθη ἔνοχος προδοσίας καὶ προγεγραμμένος, ἐὰν ἐντὸς 40 ἡμερῶν δὲν ἐμφανισθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἀπολογηθῇ. Μὴ ἐμφανισθέντος δὲ ὡς εἰκὸς τοῦ Ἀλῆ, εἶδε τελευταῖον ὁ Πασόμπεϋς πληρωθείσας τὰς πρὸς τὴν Θεῖαν δίκην ἐλπίδας αὐτοῦ, καὶ ἀμειφθεὶς τὴν θαυμαστὴν καρτερίαν καὶ τέχνην μεθ' ἧς ἐπὶ πεντεκαίδεκα περίπου ἔτη ἀντέστη εἰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἐπιβουλὰς, ἀναγορευθεὶς ἤδη πασῶν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐκπεμφθεὶς μετὰ δυνάμεως πρὸς καθάρσεις τοῦ ἀποστάτου.

Ἄλλοτε θέλομεν ἱστορήσει, ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου, τὸ δεύτερον τοῦτο τοῦ βίου αὐτοῦ μέρος, μετὰ τοῦ ὁποῦο στενώτατα συνδέεται ἡ ἑναρξίς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Κ. ΠΑΝΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος εἶνε 720 γεωγραφικὰ μίλια, ἐνῷ τῆς Ἰταλίας εἶνε 580, τῆς δὲ Γαλλίας 275. Ἐν γεωγραφικὸν μίλιον ἔχει 7419 μέτρα γαλλικὰ, δηλ. κἄτι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι εἶνε τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα.

ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ

Κατὰ τὸν LEGOUVÉ.

Τὰ διάφορα συστήματα ἀγωγῆς, ἅτινα τὰ νῦν κρατοῦσιν ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς κοινωνίαις πότε μὲν τείνουσιν εἰς τὸ ν' ἀφαρπάσωσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μητρικῆς ἐπιδράσεως, πότε δὲ ἀπ' αὐτῆς καὶ μόνης νὰ ἐξαρτήσῃ πᾶσαν τὴν ἀγωγὴν.

Ἄν μὲν ᾖνε θῆλυ τὸ παιδίον, ὅπερ πρόκειται ν' ἀνατραφῇ, ἔχουσι πᾶσαν τὴν εὐθύνην οἱ γονεῖς καὶ πᾶσαν τῆς ἀγωγῆς τὴν φροντίδα, ἂν δὲ ἄρρεν, ἀναλαμβάνει τὸ δημόσιον πᾶσαν εὐθύνην καὶ πᾶσαν φροντίδα.

Ὅπως ἐν πολλοῖς ἄλλοις οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐδέτερον εἶνε ὀρθόν· ἡ ἀλήθεια κεῖται πλησίον εἰς ἀμφοτέρα ἢ μᾶλλον ὑπὲρ ἀμφοτέρα. Ἡ κατ' οἶκον ἀγωγή πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς δημοσίας, ἡ μίᾳ πρέπει νὰ συμπληροῖ τὴν ἑτέραν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ὀρθοῦ τῶν ἐδῶ λεγομένων ἐκτίθεμεν τὰ ἑξῆς.

Ἄν τείνωμεν τὸ οὖς μόνον εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας, λέγουσί τινες τῶν ἠθικολογούντων, θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τόσον φυσικὸν φαίνεται τὸ ν' ἀντρέφονται τὰ ἄρρενα μέχρι τοῦ δωδεκάτου τοῦλάχιστον τῆς ἡλικίας ἔτους ὑπὸ τῶν γονέων, ὥστε οὐδόλως ἀναλογίζεται τις ἂν ᾖνε καὶ δυνατὸν τοῦτο καὶ ἂν τὰ σπάνια παραδείγματα, ἅτινα ἐν τῇ κοινωνίᾳ βλέπομεν παίδων ἐπιδόσαντων ὑπὸ μόνῃν τὴν τῶν γονέων ἐποπτείαν, πρέπει διὰ τὴν ὀλιγότητά των νὰ ληφθῶσι πρὸ ὀφθαλμῶν. Καὶ ὄντως, ὅταν λέγωμεν γονεῖς νοοῦμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ ἕνεκα τῶν ἰδίων ἀσχολιῶν οὐδέποτε σχεδὸν εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ τὴν προσήκουσαν ἀγωγὴν ἔστω καὶ μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Μητέρες δὲ πόσαι ἔχουσι τὴν ἱκανότητα ν' ἀναλάβωσι καθῆκον τόσον μέγα καὶ τόσον σπουδαῖον; Ἄλλαι μὲν ἕνεκα πενίας, ἄλλαι δὲ διὰ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ὑγείας των καὶ αἱ πλείεσται δι' ἔλλειψιν τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων παντάπασιν ἀδυνατοῦσι ν' ἀναθρέψωσι καὶ νὰ ἐκπαιδεύσωσι τὰ τέκνα των μόναι. Καθόλου δὲ πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσιν αἱ τῆς κατωτέρας τάξεως γυναῖκες.

Δυνάμεθα λοιπὸν ὡς γενικὸν κανόνα νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ μητέρες δὲν δύνανται ν' ἀναλάβωσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδίων. Ἀλλ' ἂς ἀπιδώμεν εἰς τὰς σπανίας ἐκεῖνας μητέρας, αἵτινες καὶ δύνανται καὶ θέλουσι νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἡ ἀνατροφή ἐνὸς παιδίου ἀπαιτεῖ δινηκεῖ καὶ ἀδιάκοπον φροντίδα καὶ ἐνασχόλησιν· εἰς ταύτην πρέπει ν' ἀφιερῶσιν καὶ χρόνον καὶ διασκεδάσεις καὶ σχέσεις κοινωνικὰς. Ἡ μήτηρ ἢ ἀνατρέφουσα μόνη τὸ τέκνον τῆς καὶ ἀναλαμβάνουσα πᾶσαν τὴν εὐθύνην πρέπει νὰ προσέχῃ τίνες τυχεράζουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, μὴ τι-